

UDK 070(497.11)
36:070(497.11)

Primljeno: 11. 05. 2018.

Pregledni rad
Review paper

Tatjana D. Đukić, Samir Ljajić

SOCIO-EKONOMSKI POLOŽAJ NOVINARKI SA JUGA SRBIJE

Autori se u radu bave ispitavnjem socio-ekonomskog položaja novinarki sa juga Srbije. Rezultati istraživanja pokazuju da su prosečne plate novinarki na jugu Srbije daleko ispod republičkog proseka, a analizom je dokazana i značajna veza između iznosa mesečnih primanja i stepena zadovoljstva ispitanica. Čak 92,1% ispitanica pokazalo je nezadovoljstvo svojom mesečnom naknadom. Ukoliko bi dobile ponudu da se bave nečim što nije novinarstvo, 35,4% ispitanica odgovorile su da bi to učinile veoma rado, dok bi 20,8% ispitanica ovu ponudu nerado prihvatile, iz ekonomskih razloga. Radno-pravni status u kojem je najveći broj novinarki jeste radni odnos na nedređeno vreme, dok je nešto manji broj ispitanica u radnom odnosu na određeno vreme. Nezaposleno je 18,8%. Istraživanje nije pokazalo značajnu statističku vezu između radno pravnog statusa i stepena sigurnosti ispitanica, usled činjenice da 26,66% ispitanica koje su zaposlene na neodređeno vreme, odnosno poseduju najstabilniji tip radno-pravnog statusa, osećaju „nesigurnost“. Osim ekonomske ugroženosti, nezadovoljstva usled finansijske situacije, osećanja nesigurnosti i neizvesnosti, spremnosti na promenu profesije, položaj novinarki na jugu Srbije, dodatno je degradiran dominantnim rodnim politikama. Naime, čak 37,5% ispitanica u toku svog rada bilo je izloženo seksističkim napadima od strane sagovornika. Osim visokog procenta novinarki koje su pretrpele seksizam, čak 14,6% novinarki nije sigurno da li je ikada bilo izloženo seksističkim napadima od strane sagovornika. U slučaju percipiranja rodno zasnovanog nasilja nad drugim novinarkama, takođe je visok procenat novinarki (20,8%) koje izražavaju nesigurnost. Osim toga, dve trećine novinarki (66,7%) eksplicitno tvrdi da je upoznato sa bar jednim slučajem ovakvog tipa nasilja. Nalazi pokazuju i da, iako 75% novinarki sa juga Srbije smatra da novinarke mogu uticati na promenu položaja žena u društvu, jednak broj njih mišljenja je da na dekonstrukciju rodnih stereotipa novinarke nedovoljno utiču. Kao metoda za prikupljanje podataka korišćena je anketa, dok je kao operativna metoda primenjena kvantitativno-kvalitativna analiza.

Ključne reči: socio-ekonomski položaj, novinarke, jug Srbije, rod, mediji

1. FINASIJSKA NESIGURNOST – REALNOST SEDME SILE

Srbija je prema ocenama organizacije Reporteri bez granica (RSF) u 2017. godini za deset mesta nazadovala na listi medijskih sloboda¹, što uz Maltu, Češku i Slovačku, predstavlja najveći pad u Evropi. U Izveštaju Evropske komisije za 2018. godinu² ističe se da se novinari u Srbiji u svom svakodnevnom poslu suočavaju sa političkim pritiscima i nemaju slobodu da obrađuju teme na profesionalan način, te da pritisci dolaze, kako iz samih medija, tako i od izvršne vlasti. Vladimir Radomirović i Slaviša Lekić, predsednici dva novinarska udruženja u Srbiji³, saglasni su da je položaj profesije u odnosu na prethodne periode „sve gori“, te da su napadi, pritisci, zastrašivanja i finansijska nesigurnost realnost sedme sile⁴.

Podaci o statusu same struke nužni su u kontekstu razumevanja položaja zaposlenih, u ovom slučaju položaja novinarki. Kako se iz prethodnih iscrpnih i sveobuhvatnih istraživanja o položaju medijskih profesionalaca, kao i ocena relevantnih međunarodnih institucija i organizacija, evidentno vidi ekonomska degradiranost pomenute struke, autori u ovom radu pristupaju istraživanju položaja žena u novinarskoj profesiji, želeći da ukažu na još jedan aspekt koji determiniše stanje profesije – rodnu kategoriju.

“U prethodnim decenijama novinarstvo je bilo pretežno muško zanimanje. Zbog toga su krajem XX veka podsticane afirmativne akcije kako bi se povećao udeo žena u profesiji. U prvoj deceniji XXI veka može se reći da je situacija obrnuta. Na studijama novinarstva i u redakcijama sada dominira ženski pol. (...) Ovaj podatak je značajan za razmatranje socijalno-ekonomskog položaja novinara. Jer, sva je prilika, rodna struktura profesije potencijalno ukazuje na nove probleme” (Radojković 2011:26).

U ovom istraživanju autori se fokusiraju na ispitivanje društvenog i ekonomskog statusa novinarki sa juga Srbije, uzimajući u obzir podatke Republičkog zavoda za statistiku, koji pokazuju da su plate u ovom regionu najniže⁵.

U delu rada koji sledi autori se osvrću na prethodna istraživanja, odnosno dosadašnje nalaze koji se tiču položaja zaposlenih u medijima. Nakon toga, autori se

¹ Izveštaj dostupan na: <https://rsf.org/en/rsf-index-2018-hatred-journalism-threatens-democracies>; Pristupljeno 05. 05. 2018.

² Više na: <https://europa.rs/key-findings-of-the-2018-report-on-serbia/?lang=en>; Pristupljeno 05. 05. 2018.

³ Udruženja novinara Srbije (UNS) i Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS)

⁴ Izvor: <https://www.danas.rs/drustvo/napadi-pritisci-zastrasivanja-finansijska-nesigurnost-realnost-sedme-sile/>; Pristupljeno 05. 05. 2018.

⁵ Više na: <https://www.juznevesti.com/Ekonomija/Na-jugoistoku-Srbije-samo-Pirocanci-imaju-plate-vece-od-republickog-proseka.sr.html>; Pristupljeno 05. 05. 2018.

detaljnije bave rodnom aspektom, odnosno rodno determinisanim faktorima koji utiču na položaj žena, u ovom slučaju novinarki, imajući u vidu specifičnost novinarske profesije, kao i delovanje u javnom prostoru, koje se tradicionalno konstituise kao polje delovanja muškaraca. Dalje, autori objašnjavaju metodološki pristup, nakon čega sledi analiza i interpretacija dobijenih rezultata, te zaključna razmatranja.

2. DEGRADACIJA NOVINARSTVA – INSTRUMENTALIZACIJA MEDIJA

U publikaciji *Prikrivena kontrola – ugrožavanje medija u Srbiji* iz 2013. godine, autorka Jovanka Matić primećuje da su “novinari ozbiljno ugroženi”, te pojašnjava: “Prosečna novinarska plata niža je od prosečne plate u zemlji – iznosi oko 300 evra i oko dva puta je niža od prosečne potrošačke korpe” (Matić 2013:10). Istraživanje koje su autori sprovedli za potrebe ovog rada pokazuje da se stanje ni pet godina kasnije nije značajno promenilo. Detaljnijem opisu situacije doprinose i istraživanja sociologa Srećka Mihailovića, koja pokazuju sledeće:

 Za dve petine ispitanih medijskih radnika (39%) možemo da kažemo da njihov rad i život ili nisu prekarizovani⁶ ili su prekarni u maloj meri, a s druge strane nalazimo tri petine ispitanih novinara (61%) koje karakteriše zabrinjavajuća nesigurnost, odnosno znatna prekarizovanost rada i života (Mihailović, 2015:76).

Mihailović dodaje i da usled prekarizacije rada, novinare u Srbiji “najviše tišti pravna nesigurnost, nesigurnost radnog vremena, radnog mesta i uslova rada” (Mihailović 2015:76). Dakle, novinarsku profesiju karakteriše nesigurnost, a samim tim i neizvesnost zaposlenih. Ovo se direktno odražava na pitanja egzistencije novinara, kao i njihovih porodica. Nestabilni uslovi rada podrazumevaju i nemogućnost planiranja, te su neodvojivi i od uticaja specifičnih psiholoških faktora.

Posledica ovakvog stanja u novinarskoj profesiji jeste “da bi dve petine novinara rado napustile novinarstvo i radile neki drugi posao; isto toliko, dve petine, bi se opredelile za medij u kojem mogu slobodno da pišu bez obzira na status i visinu plate,

⁶ Prekarnost / prekarizacija - “Prekarnost je složena, polidimenzionalna pojava koja označava različite odnose nesigurnosti i neizvesnosti prvenstveno u oblasti rada (fleksibilnost rada i drugih pojava vezanih neposredno za rad), nadoknade za rad (plata, nadnica) i zaposlenosti (različite vrste radnog ugovora ili rad bez radnog ugovora ili odsustvo rada za novac ili drugu nadoknadu). Prekarizacija rada nužno vodi u prekarizaciju celine radničkog života” (Mihailović 2017:11).

dok bi jedna petina novinara optirala siguran posao i po cenu da ne piše ono što misli i ono što zna” (Mihajlović 2015:67).

Ovakvi rezultati su veoma zabrinjavajući kada se posmatraju u kontekstu važnosti novinarske profesije za funkcionisanje demokratskog sistema, gde odgovorni i nezavisni mediji, odnosno novinari i novinarke, vrše kontrolu vlasti, u javnom interesu, odnosno u ime građana i građanki. Ukoliko bi dve petine novinara rado promenilo profesiju, postavlja se pitanje, da li su i u kojoj meri novinari i novinarke danas “psi čuvari” vladavine naroda. Sekundarna posledica ekonomske degradacije, te prekarizacije medijskih radnika upravo je obesmišljavanje primarne funkcije žurnalizma. Mihajlović ilustruje:

Društvene posledice prekarizacije rada i života novinara prvenstveno vidim u degradaciji profesije, u instrumentalizaciji medija u svrhu političke manipulacije i u svrhu podređivanja medija ekstremnoj profitabilizaciji. Sloboda medija biva marginalizovana i mediji bivaju sve podređeniji političkim i finansijskim centrima moći; mediji više nisu u službi javnosti, demokratije i slobode, već u službi profita i politike (Mihajlović 2017:4).

2.1. “Novinarke ne kleče”

U društvima u kojima su određeni oblici patrijarhata i dalje dominantni, na položaj žena, posebno onih koje deluju u javnoj sferi, osim ekonomskog, utiču i rodno determinisani socijalni aspekti. Za razliku od pola, koji je biološka kategorija, rod predstavlja društvenu konstrukciju, te je tako različit u zavisnosti od kulture, ideologije i istorijskog nasleđa konkretnog društva. Rodne uloge usvajaju se procesom socijalizacije, stoga u medijatizovanom društvu, gde su mediji jedni od glavnih agenasa socijalizacije, i jedni od generatora društveno poželjnog ponašanja, oni imaju veliki uticaj na konstruisanje rodni kategorija.

U javnom diskursu rod nastaje kao direktan proizvod procesa reprezentacije koji se vrši medijima masovnog komuniciranja, a reprezentacija je pre svega konstrukcija. Termin naglašava da slike i tekstovi nisu nikakva ogledala sveta, puki odrazi svojih izvora. Reprezentacijom se naglašava da je nešto preoblikovano, kodirano teorijskim, tekstualnim ili likovnim terminima, nešto posve različito od svog društvenog postojanja. Reprezentacija kao konstrukcija stvarnosti uvek podrazumeva postojanje ideja, interesa, namera, ideologije. (Vujović 2016:10)

Iako u ovom procesu mediji mogu da doprinesu pozitivnim promenama, najčešće, pak, imaju izuzetno negativan uticaj. Martinović smatra da „mediji masovne

komunikacije podržavaju ideologiju patrijarhata reprezentujući ženu i žensko telo kao objekat. Objektivizujući je, mediji opravdavaju diskriminaciju žene i patrijarhalnu podelu polnih uloga“ (Martinović 2008:12).

Proces konstrukcije i reprezentacije identiteta žena u diskursu ovdašnjih medija određen je standardima društveno etabliranih i poželjnih slika rodnih uloga proizvedenih u konkretnim istorijskim i institucionalnim okvirima savremenog društva Srbije. Identiteti (i tela) žena predstavljaju (simbolički) prostor u kojem se ogleda proces (re)definisanja i (re)konstruisanja društvenog sistema u Srbiji. Dekonstruisati medijski narativ znači dati dijagnozu jednog vremena, jednog društva i slike koju ono o sebi re/produguje (Višnjić, 2016:1).

Šta nam kazuje statistika? Žene se mnogo ređe pojavljuju u važnim temama i udarnim vestima i češće se pozivaju da govore o onom o čemu su svedočile nego o onome što znaju, rezultati su istraživanja *Global medija monitoring*⁷. Rezultat ove analize je i da u političkim temama koje dominiraju u medijima u Srbiji, žene čine samo 14% subjekata, dok u vestima o ‘poznatim ličnostima’, umetnosti i sportu one čine 44% svih subjekata. Takođe, ženski glas se najmanje čuje u vestima kao stav ekspertkinje (7%), što je ispod evropskog proseka koji iznosi 18%.

Ovakvo stanje u medijima posledica je institucionalizovanog i duboko ukorenjenog patrijarhata u sve sfere društva, pa i uređivačke politike medija, kako konzervativnih tako i onih koji se deklarišu kao liberalni.

Prirodno, ovo je sfera gde se očekuje poseban angažman žena koje deluju u javnom prostoru, posebno novinarki. Međutim, imajući u vidu stanje profesije, te specifičan položaj žena u društvu, određena pitanja legitimo se nameću: Da li žene u novinarstvu mogu uticati na promenu ovakvog stanja? Da li mogu doprineti dekonstrukciji rodnih stereotipa, i posredno poboljšanju položaja žene u društvu? Kolika je njihova moć, a kako je one percipiraju, u medijskoj sferu u Srbiji, koju, između ostalog, karakterišu i brojni seksistički ispadi usmereni ka novinarkama, često od strane nosilaca javnih funkcija.

Jedan od najpoznatijih seksističkih napada na novinarku jeste slučaj funkcionera Srpske napredne stranke Bratislava Gašića iz 2016. godine, koji je zbog primedbe kako „voli novinarku koje lako kleknu“ smenjen sa pozicije ministra odbrane, ali tek nakon protesta novinarki i novinara. Ovaj ilustrativan slučaj nije izolovan. Na srpskoj medijskoj i političkoj sceni brojni su primera seksizma i mizoginije, što je evidentirano i istraživanjem u ovom radu.

⁷ Više na: <http://rs.n1info.com/a118217/Vesti/Polozaj-zena-u-Srbiji.html>; Pristupljeno: 05. 05. 2018.

3. METODOLOGIJA

Istraživački deo rada podeljen je u dve oblasti. Predmet istraživanja prvog segmenta jeste ispitivanje socio-ekonomskog položaja novinarki sa juga Srbije, na osnovu njihovih iskaza, dok se drugi deo istraživanja fokusira na ispitivanje percepcije novinarki, kao važnih akterki u javnom prostoru, o njihovoj moći da utiču na poboljšanje položaja žena.

Primenjena metodološka tehnika za prikupljanje podataka jeste anketa, koja je sadržala 15 pitanja, sprovedena na uzorku od 48 ispitanica, novinarki sa juga Srbije, realizovana u prve dve nedelje aprila 2018. godine. Upitnik je bio distribuiran neposredno, zatim posredstvom mejla i društvenih mreža, slanjem na ciljane adrese.

Struktura uzorka prema okrugu, starosti, obrazovanju i trenutnom radno-pravnom statusu prikazana u tabelama 1, 2, 3 i 4, dok je u tabeli 5 predstavljena struktura uzorka prema vrsti medija u kojoj su ispitanice zaposlene. U tabeli 6 predstavljena je struktura uzorka prema iznosu mesečnih primanja.

Tabela 1: Struktura uzorka prema okrugu

Okrug	Broj ispitanica	Procenat
Nišavski okrug	35	72,9%
Jablanički okrug	2	4,2%
Toplički okrug	/	/
Pirotski okrug	3	6,3%
Pčinjski	8	16,7%
Ukupno	48	100%

Tabela 2: Struktura uzorka prema godinama starosti

Starost	Broj ispitanica	Procenat
Do 25 godina	10	20,8%
Od 26 do 35	25	52,1%
Od 36 do 45	7	14,6%
Preko 45	6	12,5%
Ukupno	48	100%

Tabela 3: Struktura uzorka prema obrazovanju

Obrazovanje	Broj ispitanica	Procenat
Osnovno	1	2,1%
Srednje	4	8,3%
Fakultetsko - novinarstvo i srodne oblasti	27	56,3%
Fakultetsko - oblast nevezana za novinarstvo	6	12,5%
Postdiplomsko - novinarstvo i srodne oblasti	6	12,5%
Postdiplomsko - oblast nevezana za novinarstvo	4	8,3%
Ukupno	48	100%

Tabela 4: Struktura uzorka prema radno-pravnom statusu

Radno-pravni status	Broj ispitanica	Procenat
Radni odnos na neodređeno vreme	15	31,3%
Radni odnos na određeno vreme	14	29,2%
Rad na osnovu nekog drugog tipa ugovora (npr. Ugovor o autorskom delu i sl.)	7	14,6%
Rad bez ugovora ("rad na crno")	3	6,3%
Nezaposlena	9	18,8%
Ukupno	48	100%

Tabela 5: Struktura uzorka prema vrsti medija

Starost	Broj ispitanica	Procenat
Do 25 godina	10	20,8%
Od 26 do 35	25	52,1%
Od 36 do 45	7	14,6%
Preko 45	6	12,5%
Ukupno	48	100%

U tabeli 5 prikazana je struktura uzorka prema vrsti medija u kojoj su zaposlene, iz koje se jasno zaključuje da najveći broj novinarki sa juga Srbije, koje su obuhvaćene ovim istraživanjem, radi u lokalnim (52,1%) i u regionalnim medijima (25%). Osim toga, ilustrativan je i podatak da je 16,7% novinarki sa juga nezaposleno.

Tabela 6: Struktura uzorka prema iznosu mesečnih primanja

Iznos mesečnih primanja	Broj ispitanica	Procenat
Manje od 300 evra	38	79,2%
Od 300 evra do 500 evra	9	18,8%
Više od 500 evra	1	2,1%
Ukupno	48	100%

Tabela 6 ilustruje strukturu uzorka prema iznosu mesečnih primanja, i prikazuje da većina novinarki sa juga Srbije, tačnije 79,2% na mesečnom nivou zarađuje manje od 300 evra. Između 300 i 500 evra zarađuje 18,8% novinarki, dok više od 500 evra zarađuje samo 2,1% anketiranih. Poređenja radi, republički proseka je, prema podacima Zavoda za statistiku, u januaru 2018. iznosio 423 evra.

3.1. Plan statističke obrade podataka

Za unos podataka i njihovu analizu korišćen je softverski paket IBM SPSS for Windows, verzija 15.0. Prilikom analize podataka, korišćeni su opisni statistički pokazatelji (broj i procenat ispitanica, sa odgovarajućim karakteristikama). Primenjeni su statistički postupci: deskriptivna statistika, frekvenca i kros tabulacije. Za procenu značajnosti veze između dve promenljive korišćen je Pirsonov hi-kvadrat test nezavisnosti (Pearson's chi-squared test). Kada nije bila zadovoljena pretpostavka o najmanjoj očekivanoj učestalosti u svim ćelijama, umesto vrednosti hi-kvadrat, korišćen je Fišerov „tačan pokazatelj verovatnoće“ (Fishers's Exact Probability Test).

4. ANALIZA I INTERPRETACIJA

Tabela 7. prikazuje stepen zadovoljstva novinarki sa juga Srbije njihovim iznosom mesečnih primanja, koja su prikazana u prethodnoj tabeli.

Tabela 7: Stepen zadovoljstva iznosom mesečnih primanja

	Veoma nezadovoljna	Nezadovoljna	Zadovoljna	Veoma zadovoljna	Ukupno
Manje od 300 evra	15	20	3	0	38
Od 300 evra do 500 evra	1	4	3	1	9
Više od 500 evra	0	0	1	0	1
Ukupno	16	24	7	1	48

Kako su autori i pretpostavljali, na osnovu Fišerovog egzaktnog testa dokazana je značajna veza između iznosa mesečnih primanja i stepena zadovoljstva ispitanica (Fisher's Exact Test (Exact Sig. (2-sided) = 0,013)). Čak 92,1% ispitanica sa mesečnim primanjima koja iznose manje od 300 evra pokazalo je nezadovoljstvo svojom mesečnom naknadom, od toga 39,47% navelo je da je „veoma nezadovoljno“. Od svih ispitanica, samo je jedna navela da je „veoma zadovoljna“ svojim iznosom mesečnih primanja. Kao što je i prikazano u tabeli 7, njen mesečni prihod je u rasponu od 300 do 500 evra mesečno.

Tabela 8: Stepen sigurnosti u odnosu na radno-pravni status

	Veoma velika sigurnost	Dovoljna sigurnost	Nesigurnost	Veoma velika nesigurnost	Ukupno
Radni odnos na neodređeno vreme	1	9	4	1	15
Radni odnos na određeno vreme	0	6	4	4	14
Rad na osnovu nekog drugog tipa ugovora	0	5	0	2	7
Rad bez ugovora ("rad na crno")	0	0	2	1	3
Nezaposlena	0	1	5	3	9
Ukupno	1	21	15	11	48

Tabela 8. ilustruje stepen sigurnosti novinarki sa juga Srbije u odnosu na radno-pravni status. Na osnovu Fišerovog egzaktnog testa nije dokazana statistički značajna veza između radno-pravnog statusa i stepena sigurnosti ispitanica (Fisher's Exact Test (Exact Sig. (2-sided) = 0,06)). Većina nezaposlenih novinarki (88,88%) navelo je da oseća nesigurnost usled svog radno-pravnog statusa, od toga 33,33% naglasilo je da je u pitanju „veoma velika nesigurnost“. „Dovoljnu sigurnost“ oseća 43,75% novinarki, i većina njih (42,85%) je u radnom odnosu na neodređeno vreme. „Veoma veliku sigurnost“ oseća samo jedna ispitanica, i ona je, kako je i tabelom 8. ilustrovano u radnom odnosu na neodređeno vreme. Međutim, ilustrativan je i podatak da 26,66% ispitanica koje poseduju ovakav tip ugovora oseća nesigurnost. Imajući u vidu da je rad na neodređeno vreme najstabilniji tip radno-pravnog ugovora, a da nešto više od četvrtine anketiranih novinarki koje poseduju ovu vrstu ugovora usled svog radno-pravnog statusa oseća nesigurnost, indikativno je da na pojavu nesigurnosti kod novinarki utiču i drugi faktori, te ovaj podatak može biti osnov daljih istraživanja u ovoj oblasti.

Tabela 9: Ukoliko bih dobila ponudu da se bavim nečim što nije novinarstvo

	Broj ispitanica	Procenat
Veoma rado bih prihvatila	17	35,4%
Nerado bih prihvatila, iz ekonomskih razloga	10	20,8%
Nisam sigurna	19	39,6%
Ne bih prihvatila	2	4,2%
Ukupno	48	100%

Na pitanje da li bi se bavile nečim što nije novinarstvo, ukoliko bi dobile ponudu, 35,4% ispitanica odgovorile su da bi to učinile veoma rado. 20,8% ispitanica bi ovu ponudu nerado prihvatile, iz ekonomskih razloga, dok samo 4,2% novinarki ne bi odustalo od bavljenja ovom profesijom. Čak 39,6% ispitanica navelo je da „nije sigurno“ šta bi u ovoj situaciji uradile.

Tabela 10: Povezanost radnog-pravnog statusa i stava o promeni profesije

	Veoma rado bih prihvatila	Nerado bih prihvatila, iz ekonomskih razloga	Nisam sigurna	Ne bih prihvatila	Ukupno
Radni odnos na neodređeno vreme	2	4	8	1	15
Radni odnos na određeno vreme	8	0	5	1	14
Rad na osnovu nekog drugog tipa ugovora	2	2	3	0	7
Rad bez ugovora („rad na crno“)	1	2	0	0	3
Nezaposlena	4	2	3	0	9
Ukupno	17	10	19	2	48

Kao što je u tabeli 9. navedeno, 35,4% novinarki sa juga Srbije vrlo rado bi pristalo da promeni profesiju. Od toga, većina njih (48,05%) je u radnom odnosu na određeno vreme. Iz ekonomskih razloga profesiju bi promenilo 26,66% ispitanica koje su u radnom odnosu na neodređeno vreme, dok 53,33% ispitanica koje imaju ovaj tip ugovora „nije sigurno“. Samo dve ispitanice ne bi odustale od bavljenja novinarstvom, i obe ovaj posao obavljaju sa ugovorom na određeno, odnosno na nedoređeno vreme. Na osnovu Fišerovog egzaktnog testa nije dokazana statistički značajna veza radno pravnog statusa i stava o promeni profesije (Fisher's Exact Test (Exact Sig. (2-sided) = 0,141)).

4.1. Rodni aspekt

S obzirom da na društveni položaj novinarki, kao važnih akterki u javnom prostoru, utiče i specifični rodni aspekt, autori u ovom radu pristupaju i ispitivanju učestalosti i percepcije seksističkih napada na žene u novinarstvu, kao i njihovu percepciju o

moгуćnosti novinarki da utiĉu na poboljšanje položaja žena u društvu, odnosno na dekonstrukciju rodnih stereotipa.

Tabela 11: U toku svog rada bila sam izložena seksistiĉkim napadima od strane sagovornika.

	Broj ispitanica	Procenat
Saglasna sam	18	37,5%
Nisam sigurna	7	14,6%
Nisam saglasna	23	47,9%
Ukupno	48	100%

Ĉak 37,5% ispitanica tvrdi da je u toku svog rada bila izložena seksistiĉkim napadima od strane sagovornika, dok 47,9% tvrdi da se nije našlo u takvoj situaciji. Osim visokog procenta novinarki koje su pretrpele seksizam, ovde je indikativan i podatak da ĉak 14,6% novinarki nije sigurno da li je ikada bilo izloženo seksistiĉkim napadima od strane sagovornika. Tumaĉenju i razumevanju ovakvog podatka moguće je pristupiti iz prizme relativizacije seksizma, rodno zasnovanog nasilja, i nasilja uopšte, u srpskom javnom diskursu, te ukorenjenim patrijarhalnim vrednostima, koje i dalje dominiraju u mnogim sferama društvenog života u Srbiji.

Tabela 12: Upoznata sam sa bar jednim sluĉajem rodno zasnovanog nasilja nad novinarkama.

	Broj ispitanica	Procenat
Saglasna sam	32	66,7%
Nisam sigurna	10	20,8%
Nisam saglasna	6	12,5%
Ukupno	48	100%

Broj ispitanica Procenat Saglasna sam 32 66,7% Nisam sigurna 10 20,8% Nisam saglasna 6 12,5% Ukupno 48 100%

Kako je u tabeli 14 prikazano, i u sluĉaju percipiranja rodno zasnovanog nasilja nad drugim novinarkama, veoma je visok procenat novinarki (20,8%) koje nisu sigurne da li su upoznate sa takvim sluĉajem. Dve trećine novinarki (66,7%) tvrdi da je upoznato sa bar jednim sluĉajem ovakvog tipa nasilja. Sa druge strane, 12,5% novinarki je stava da nije upoznato sa rodno zasnovanim nasiljem, što autori takođe razumeju kao posledicu relativizacije rodno zasnovanog nasilja.

Tabela 13: Novinarke mogu uticati na promenu položaja žene u društvu.

	Broj ispitanica	Procenat
Saglasna sam	36	75%
Nisam sigurna	9	18,8%
Nisam saglasna	3	6,3%
Ukupno	48	100%

Tabela 14: Novinarke u Srbiji na dekonstrukciju rodnih stereotipa

	Broj ispitanica	Procenat
utiču, u velikoj meri	10	20,8%
nedovoljno utiču	36	75%
ne utiču	2	4,2%
Ukupno	48	100%

Iako $\frac{3}{4}$ novinarki sa juga Srbije smatra da novinarke mogu uticati na promenu položaja žena u društvu, jednak broj njih (75%) mišljenja je da na dekonstrukciju rodnih stereotipa novinarke nedovoljno utiču. Da ne utiču uopšte smatra 4,2%, dok 20,8% ispitanica tvrdi da utiču, i to u velikoj meri.

Tabela 15: Novinarke i žene u javnom prostoru u težem su položaju od svojih muških kolega.

	Broj ispitanica	Procenat
Saglasna sam	27	56,3%
Nisam sigurna	18	37,5%
Nisam saglasna	3	6,3%
Ukupno	48	100%

I konačno, novinarke sa juga Srbije u najvećoj meri (56,3%) smatraju da su novinarke i žene u javnom prostoru u težem položaju od svojih muških kolega, dok je suprotnog mišljenja 6,3% ispitanica. Rezultati pokazuju i da 37,5% novinarki nije sigurno da li su njihove kolege u boljem položaju.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Prosečne plate novinarki na jugu Srbije daleko su ispod republičkog proseka, koji je u januaru 2018. iznosio 423 evra. Naime, prema podacima istraživanja 79,2% novinarki na jugu Srbije na mesečnom nivou zarađuje manje od 300 evra, 18,8% između 300 i 500 evra, dok 2,1% zarađuje više od republičkog proseka, odnosno 500 ili više evra mesečno. Kako su autori i pretpostavljali u pripremnoj fazi istraživanja, analizom je dokazana značajna veza između iznosa mesečnih primanja i stepena zadovoljstva ispitanica, te je čak 92,1% ispitanica sa mesečnim primanjima koja iznose manje od 300 evra pokazalo nezadovoljstvo svojom mesečnom naknadom, od toga 39,47% navelo je da je „veoma nezadovoljno“. Stoga, ukoliko bi dobile ponudu da se bave nečim što nije novinarstvo, 35,4% ispitanica odgovorile su da bi to učinile veoma rado, dok bi 20,8% ispitanica bi ovu ponudu nerado prihvatile, iz ekonomskih razloga. Samo 4,2% novinarki sa juga Srbije ne bi odustalo od bavljenja novinarstvom, što je zabrinjavajuć podatak imajući u vidu važnost novinarske profesije u demokratskom društvu.

Radno-pravni status u kojem je najveći broj novinarki (31,3%) jeste radni odnos na nedređeno vreme, dok je nešto manji broj ispitanica (29,2%) u radnom odnosu na određeno vreme. Rad na osnovu nekog drugog tipa ugovora vrši 14,6% ispitanica, dok bez ugovora, odnosno „na crno“ radi 6,3% novinarki sa juga Srbije. Nezaposleno je 18,8%. Istraživanje nije pokazalo značajnu statističku vezu između radno pravnog statusa i stepena sigurnosti ispitanica. Naime, većina nezaposlenih novinarki (88,88%) navelo je da oseća nesigurnost usled svog radno-pravnog statusa, od toga 33,33% naglasilo je da je u pitanju „veoma velika nesigurnost“. „Dovoljnu sigurnost“ oseća 43,75% novinarki, i većina njih (42,85%) je u radnom odnosu na neodređeno vreme. Međutim, 26,66% ispitanica koje su zaposlene na neodređeno vreme, odnosno poseduju najstabilniji tip radno-pravnog statusa, ipak osećaju „nesigurnost“. Nesigurnost na radu generiše nesiguran društveni položaj, koji nužno vodi ka nemogućnosti planiranja i ka neizvesnom življenju. Ovaj podatak nužno ukazuje na neophodnost promišljanja o mogućnosti novinarki da rade u javnom interesu, neretko se zbog toga dovodeći i u rizične situacije, o njihovoj sposobnosti da vrše kontrolu vlasti, kao i da budu značajan stub demokratske države.

Nakon ekonomske ugroženosti, nezadovoljstva usled finansijske situacije, osećanja nesigurnosti i neizvesnosti i spremnosti na promenu profesije, evidentiranih istraživanjem, autori pristupaju i analizi rodnih faktora koji utiču na položaj novinarki

na jugu Srbije. Naime, čak 37,5% ispitanica u toku svog rada bilo je izloženo seksističkim napadima od strane sagovornika. Osim visokog procenta novinarki koje su pretrpele seksizam, indikativan je i podatak da čak 14,6% novinarki nije sigurno da li je ikada bilo izloženo seksističkim napadima od strane sagovornika. Tumačenju i razumevanju ovakvog podatka moguće je pristupiti iz prizme relativizacije seksizma, rodno zasnovanog nasilja, i nasilja uopšte, u srpskom javnom diskursu, te ukorenjenim patrijarhalnim vrednostima, koje i dalje dominiraju u mnogim sferama društvenog života u Srbiji. U slučaju percipiranja rodno zasnovanog nasilja nad drugim novinarkama, takođe je visok procenat novinarki (20,8%) koje izražavaju nesigurnost.

Imajući u vidu sve navedene podatke, ne čude nalazi da iako 75% novinarki sa juga Srbije smatra da novinarke mogu uticati na promenu položaja žena u srpskom društvu, jednak broj njih mišljenja je da na dekonstrukciju rodnih stereotipa novinarke nedovoljno utiču. Da ne utiču uopšte smatra 4,2%, dok je 20,8% mišljenja da utiču, i to u velikoj meri.

Ovim istraživanjem pokazano je da je većina novinarki sa juga Srbije prekarizovano, da je njihov ekonomski položaj nestabilan, te da pokazuju visok nivo nesigurnosti usled profesije, i statusa profesije kojom se bave. Takođe, istraživanje je pokazalo nemogućnost određenog broja novinarki da procene da li su bile izložene seksističkim napadima, kao i da ih percipiraju u slučajevima drugih novinarki. Ovaj podatak je vrlo zabrinjavajuć, imajući u vidu da su upravo novinarke te koje bi na ovakve pojave trebalo da ukazuju, te da utiču na njihovo iskorenjivanje iz društvenog života, stoga ukazuje na urgentnu potrebu eliminisanja svake vrste seksističkih relativizacija iz javnog diskursa.

LITERATURA

1. Vujović, Marija (2016), *Komparativna analiza reklamne fotografije i reprezentacije roda u socijalističkoj i tranzicijskoj Srbiji*, doktorska disertacija, Univerzitet umetnosti u Beogradu, Interdisciplinarne studije, Beograd
2. Višnjić, Jelena (2016), *Rodna analiza teksta u onlajn štampanim medijima u Srbiji*, doktorska disertacija, Univerzitet u Novom Sadu, Asocijacija centara za interdisciplinarne i multidisciplinarne studije i istraživanja – ACIMSI centar za rodne studije, Novi Sad
3. Martinović, Jelena (2008), „Žensko tijelo u medijima“, u Zbornik radova: *Žena u medijskom ogledalu*, NVO NOVA Centar za feminističku kulturu, Podgorica, str. 10-20.
4. Matić, Jovanka i ostali (2013), *Prikrivena kontrola – ugrožavanje medija u Srbiji*, VAN-IFRA i CIMA
5. Mihalović, Srećko (2015), *Od novinara do nadničara. Prekarni rad i život*, Fondacija za otvoreno društvo / Centar za razvoj sindikalizma, Beograd
6. Mihailović, Srećko (2017), *Prekarni rad naspram dostojanstva čoveka*, Centar za razvoj sindikalizma, Beograd
7. Radojković, Miroljub (2011), „Socijalno-ekonomski položaj novinara“, u CM - Časopis za upravljanje komuniciranjem, god. 6, br. 20, str. 19-39.

SOCIO-ECONOMIC STATUS OF WOMEN JOURNALISTS FROM SOUTH SERBIA

Summary:

In the paper the authors are analyzing the socio-economic status of women journalists from the south of Serbia. Their monthly salary is far below the Republic average, and the analysis showed an important link between the amount of monthly income and the level of satisfaction of respondents - 92.1% of respondents showed dissatisfaction with their monthly compensation. If they were offered another job that is not journalism, 35.4% of respondents answered that they would accept it gladly, while 20.8% of respondents said that they would accept this offer only for economic reasons. Labor and legal status in which the largest number of women journalists are is an employment for an unlimited period of time, while a slightly lower number of respondents is employed for a certain period of time. The percent of unemployed is 18.8%. The research did not show a significant statistical link between the labor and legal status and the level of security of the respondents, due to the fact that 26.66% of the respondents who are employed for an indefinite period, and have the most stable type of employment status, feel "insecure". Apart from economic vulnerability, dissatisfaction with the financial situation, feelings of insecurity and uncertainty, readiness to change the profession, the position of journalists in the south of Serbia is further degraded by dominant gender policies. Research shows that 37.5% of respondents were exposed to sexist attacks by interlocutors during their work. In addition to the high percentage of women journalists who have suffered sexism, 14.6% of reporters are not sure whether they have ever been exposed to sexist attacks by interlocutors. In the case of perception of gender-based violence against other journalists, there is also a high percentage of journalists (20.8%) who express uncertainty. In addition, two-thirds of the women reporters (66.7%) explicitly claim to be aware of at least one case of this kind of violence. Findings also show that although 75% of journalists from the south of Serbia think that journalists can influence the change of the position of women in the society, an equal number of them think that they do not influence the deconstruction of the gender stereotypes sufficiently. As a method for collecting data, authors used survey, while quantitative and qualitative analysis is used as an operational method.

Keywords: socio-economic status, women journalists, South Serbia, gender, media

Adresa autora

Authors' address

Tatjana D. Đukić

Samir Ljajić

Filozofski fakultet

Univerzitet u Nišu

tatjana.aiki@gmail.com

ljajics@gmail.com